

FIGYELŐ

Szépirodalom

CSIKI LÁSZLÓ:

Remény

Nehezen szerettem meg ezt a novelláskötetet. Félreértés ne essék, nem azért, mert túlon túl nehézkes lenne. Egyszerűen más Csikire vártam. A tömör, tárgyilagos elbeszélőre, visszafojtott drámai feszültségre, mélyen rejtőző összefüggésekre, az eseménytelenség közepette lecsupaszodott személyiségekre.

Pontatlan lennék, ha azt állítanám, az előbb említett sajátosságoktól mentes, egészen újszerű novellatípussal találkozunk a *Remény* lapjaiban. Csupán egyéb, hangsúlyosabb szerepbe került elemekkel egészül ki a Csiki-próza. Az igen vegyes szövegépítkezésű gyűjtemény sajátosság szerkesztettsége kezdetben okoz némi zavart, érthetlenséget, a novelláról novellára új alakot öltő mesélő erős, fárasztó sodrásba kényszeríti olvasóját, aki újabb és újabb helyszínekkel, látszólag mindig más problémákkal küzdő szereplőkkel szembesül. De a megragadható koncepció hiánya lassan megszűnik, s végül a mindig eliszkoló elbeszélő nyújtja a választ arra, miért is ezek az alkotások kerültek a kötetbe.

A bundában rejtőző női önbecsülés morbiditása, a Sinistra-világba menekülő páros, a túszejtő buszsofőr magányellenes akciója, a képzelt légi harc értelmiségi pilótái, a megalakuló füstbe ment szerelmes mind a vágy, a remélt kitörés, kiugrás lehetlenségét példázza. A szellemi, fizikai vagy társadalmi berögzöttségüket, elszakadási kísérletüket egy nem általuk teremtett, így nem is szeretett állapottól. A vágy szüli a reményt, mely azzal kecsegtet, hogy a szereplők képesek lesznek átlépni önmaguk korlátait, s mely villanyszerű megoldást nyújt csupán, mint a hirtelen jött lehetőségek felismerése. „Semmi nem történt, de az súlyosan”: a drámai feszültség még kibontakozása előtt megszűnik, eltűnik a novellák végén, mintha a feloldás momentumára érdektelen lenne a mesélőnek. Az így teremtett helyzetek különlegesek, olykor abszurdak, de rengeteg valóságos elemet foglalnak magukban, amelyek folytonosan elment tartanak a történetek asszociációinak sokaságával.

A Csiki-prózát igazán érdekessé, értékessé esztétizáló, filozofáló lírai énjének közbevetései teszik, melyek egy szerző szünni nem akaró vágyakozását fejezik ki a lét megragadásá-

ra. A láthatatlannak tűnő – a szövegértést segítő – kapcsolódási pontokat ezek a lírai motívumok építik ki az arra figyelmes olvasóknak. „Különben is, ne menjen éjjel idegen helyre az ember, ha nem bír elférni benne gondolataival”, amit érdemes Csikittől megfogadnia, ha kezébe veszi ezt a kötetet.

GYUTAI ZSUZSANNA

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2002,*
284 oldal, 1990 Ft)

KRASZNAHORKAI LÁSZLÓ:

Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó

Mindenekelőtt: Krasznahorkai László műve, az *Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó* – melyet terebélyes címe miatt a legújabb Krasznahorkai regénynek szokás rövidíteni – egész egyszerűen és egész összetetten: csodálatos könyv. A csodálatos dolgoknak (lett légyen az étel, gól vagy éppen irodalom) közös sajátossága, hogy egy szintig elemezhetők, értelmezhetők, taglalhatók, aztán egy ponton túl már minden hozzászólás csak mellébeszélés, körülbeszélés, túlbeszélés. Így van ezzel e pillanatban (már egy hete tart „e pillanat”) a recenzens is.

Jó lenne röviden vázolni a történetet, kedvcsinálónak az mindig jó, csak éppen nincs történet, történetek vannak, lassú folyások, halk zajlások. Mozdulatok, tekintetek, az örökkévalóságig kitágított pillanatok. Jó lenne kitérni a karakterekre, a jellemekekre, hisz gyakran egy-egy hős (pláne antihős) az, ami a könyvet érdekessé tudja tenni, ám ez esetben megfeneklik az ilyen közeledés, hisz van ugyan egy főszereplő, Genji herceg szép unokája, ám ő csak mozog, hány, keres, kutat, elvész, ám mindezt belső jellem nélkül teszi, ő, akárcsak egy kabukibábu – *van*. Rajta kívül még egynéhány elmosódott alak szerepel e rejtélyes könyv mives lapjain, ám ők arctalanok, csak vonásaik miatt tűnnek embereknek.

Azért nem kell valami egetverően „forradalmi” műre gondolni, ha megengedhető egy rövid kritikán belül ennyi általánosítás: éppen a hagyományhoz való ambivalens kötődés teszi Krasznahorkai Lászlót klasszikus, igazi, hivatásszerű íróvá. A Krasznahorkai-próza pedig (milyen fontos ez a szókapcsolat, egy rendszertelennek és szellemtelennek tűnő korban a szerves rend megnyugtató fölmutatásaként) klasszikus, nemzetet és nemzetin, nyelven és nyelvin túli, nemzetek feletti, azaz emberi irodalommal válik. Noha e könyv formailag és tartalmilag is rendhagyó, az elbeszélés szerkezeti megoldásai mégsem válnak öncélú